

Klima- og miljødepartementets prioriterte EU/EØS-saker i 2021

KLD vil prioritere følgende saker i 2021:

- Klimaavtalen med EU og revisjon av EUs klimarammeverk
- Sirkulær økonomi, forsterket rammeverk for bærekraftige produkter, plast og marin forsøpling
- Oppfølging av EUs nye kjemikaliestrategi
- EUs taksonomi for bærekraftige økonomiske aktiviteter
- Forsterket innsats mot avskoging

KLD utarbeider hvert år en strategi for påvirkningsarbeidet overfor EU. Prioriteringene speiler EUs dagsorden med vekt på saker hvor Norge har interesser og muligheter for gjennomslag. Formålet er å forankre og spisse innsats og ressurser i departementets EU/EØS-arbeid. KLDs prioriteringer er reflektert i regjeringens strategi for samarbeidet med EU 2018-2021 og inngår i regjeringens arbeidsprogram for samarbeidet med EU i 2021.

Norge og EU deler mange felles utfordringer og har ofte sammenfallende interesser innenfor det internasjonale klima- og miljøsam arbeidet. Norges og EUs klima- og miljøpolitikk er tett sammenvevd. Om lag 80 % av norsk miljøregelverk kommer fra EU som følge av EØS-avtalen. Samarbeidet med EU skjer i hovedsak innenfor rammen av EØS, men favner også bredere. Den nye nordiske visjonen for 2030 vil gi økt innsats og nytt samarbeid for et grønt Norden som underbygger EUs mål. EØS-midlene blir viktige for gjennomføringen av Europas grønne giv. Norge samarbeider også tett med Kommisjonen og medlemsland om posisjoner i annet regionalt og globalt arbeid, hvor Norge som selvstendig part kan spille en særlig rolle.

1. EU-samarbeidet i 2021- det store bildet

Meldingen om Europas grønne giv - European Green Deal - ble lagt frem av Europakommisjonen på tampen av 2019. Dette er Europas grønne vekststrategi som skal sikre klimanøytralitet i EU i 2050 og bidra til EUs oppnåelse av FNs bærekraftsmål. Strategien favner nær sagt alle sektorer og følges opp med tiltak på områder som energiomstilling og elektrifisering, transport, industri og sirkulær økonomi, naturmangfold og matproduksjon. Med Europas grønne giv har EU satt klima og miljø i sentrum for politikk- og samfunnsutvikling. Kommisjonen inntar samtidig et stadig mer helhetlig perspektiv, noe som blant annet kommer til uttrykk i arbeidet med utvalgte verdikjeder i den sirkulære økonomien. Norsk oppfølging av Europas grønne giv er definert som et felles prosjekt for hele regjeringen. Norge skal utvikle tidlige og tydelige posisjoner til nytt regelverk. Vi skal være en aktiv og relevant partner for EU og ivareta norske posisjoner i gjennomføringen av Europas grønne giv.

2021 blir et viktig år for oppfølging og konkretisering av den grønne given. En rekke strategier, handlingsplaner og målsettinger skal omsettes til konkrete forslag til ny politikk- og regelverksutvikling. Mye av dette vil være på områder som er omfattet av EØS-samarbeidet. Norge er tjent med å være tett på EUs arbeid i nettopp denne fasen for å påvirke der hvor vi har interesser og bidra der hvor vi har løsninger som kan komme Europa til gode. Det er en viktig oppgave å identifisere hvilke saker som skal prioriteres i påvirkningsarbeidet.

Pandemien har ikke satt en stopper for Europas grønne giv. Kommisjonen opprettholdt sitt arbeidsprogram i 2020 og EUs regjeringssjefer forsterket EUs klimamål på slutten av året. Den grønne given står seg som del av EUs ambisjoner om internasjonalt lederskap og forsvarer av multilateralt samarbeid og spiller på lag med målsettinger om å sikre kontroll med råvarer og verdikjeder som kan styrke Europas strategiske autonomi. EUs økonomiske gjenoppbyggingspakke "Next Generation EU" samt EUs flerårige budsjett (2021-2027) får en klar grønn profil gjennom sitt fokus på 'build back better'. EUs programmer blir også viktige for gjennomføringen av den grønne given, herunder Horisont Europa der Norge deltar.

2. Prioriterte saker for KLD i 2021

- Klimaavtalen med EU og revisjon av EUs klimarammeverk

Norge, Island og EU har inngått en avtale om felles oppfyllelse av klimamålet for 2030 om minst 40 prosent utslippskutt sammenlignet med 1990. Avtalen innebærer at Norge i perioden 2021-2030 deltar i EUs arbeid med å kutte utslipp på linje med EUs medlemsland. Norge har siden 2008 vært del av EUs kvotesystem som regulerer utslipp på bedriftsnivå fra industri, kraftproduksjon, petroleumsutvinning og luftfart. Fra og med 2021 skal Norge også samarbeide med EU om utslippsreduksjoner mot 2030 i sektorer som ikke er omfattet av kvotesystemet. Dette omfatter transport, jordbruk, avfall, oppvarming av bygg (innsatsfordelingsforordningen) og regelverket om bokføring av utslipp og opptak av CO₂ i skog og andre landarealer (LULUCF). Etter at denne klimaavtalen ble inngått har både Norge og EU forsterket sine klimamål for 2030. De forsterkede målene vil legges til grunn for Norges klimasamarbeid med EU mot 2030.

Forsterkingen av klimamålet for 2030 vil gjøre det nødvendig å øke ambisjonsnivået i regelverket EU har vedtatt for å sikre at målet nås. I 2020 la Kommisjonen frem en konsekvensanalyse som viser hvordan EU kan oppnå et klimamål på 55 prosent i 2030. Konkrete forslag til "fit for 55" - virkemidler som skal gjøre EU "Klar for 55" legges frem sommeren 2021. Det er blant annet varslet en utvidelse av EUs kvotesystem til å inkludere utslipp fra transport og bygninger. En slik utvidelse vil bety store endringer for både kvotesystemet og regelverket for ikke-kvotepliktige utslipp. Kommisjonen vurderer også visse regelverksendringer for å gi økt insentiv til karbonopptak i skog og andre arealer. Det vil ta noen år før endringer i EUs klimaregelverk er på plass og vi vet hvilke konsekvenser det vil ha for Norge. KLD vil følge aktivt med på revisjonen av EUs klimaregelverk, som vil legge viktige premisser for norsk klimapolitikk fremover.

"Klar for 55"-pakken vil også omfatte forslag til revisjon av regelverk på andre områder. Dette inkluderer fornybar energi, energieffektivisering, utslippsstandarder for kjøretøy, infrastruktur for alternative drivstoff, bygningsenergi m.m.. Kommisjonen har også varslet et forslag om en CO₂- grensejusteringsmekanisme.

- Sirkulær økonomi, forsterket rammeverk for bærekraftige produkter, plast og marin forsøpling

EUs andre handlingsplan for sirkulær økonomi fra mars 2020 er ambisiøs og avgjørende for Europas mål om en klimanøytral, ressurseffektiv og konkurransedyktig økonomi. Det påpekes at EU må omstille økonomien til en økonomisk modell som holder ressursbruken godt innenfor planetens tålegrenser. Det innebærer at EU må redusere klima- og miljøfotavtrykket av sitt samlede forbruk og doble sin sirkulære materialbruk innen et tiår.

Det viktigste grepet er et forsterket produktrammeverk som skal fremme bedre produkter tilpasset en sirkulær økonomi. Det anslås at opptil 80 prosent av et produkts miljøbelastning avgjøres i designfasen. Det skal rulles ut et større program med vekt på økodesign og andre egenskaper slik som levetid, reparerbarhet, egnethet for gjenvinning og ombruk, innhold av resirkulert materiale, fravær av miljøgifter m.v.. Bærekraftig forbrukeratferd er også et viktig innsatsområde hvor blant annet videreutvikling av fotavtrykksarbeidet (footprint) blir sentralt.

Norge vil delta aktivt i samarbeidet med EU om den nye produktpolitikken, både om revidering av økodesigndirektivet og på spesifikke produktområder, og det vil fortløpende gjøres prioriteringer av innsatsen ut fra norske interesser og knappe ressurser. Et område som peker seg ut er utvikling av batteriteknologi og avfallshåndtering av brukte batterier. Norge er langt fremme teknologisk og vi er som elbilnasjon en stor bruker av batterier. Norge vil jobbe for regelverk som fremmer bruk av teknologier og digitalisering i den sirkulære økonomien, hvor avfallssorterings- og materialgjenvinningsteknologi spiller en viktig rolle.

EU har i de senere år økt ambisjonsnivået betydelig i en rekke avfallsdirektiver. Arbeidet med å videreutvikle avfallspolitikken fortsetter i 2021. KLD vil blant annet følge arbeidet med revisjon av EUs regelverk om eksport og import av avfall. Det er innført konkrete mål for materialgjenvinning på en rekke områder, skjerpede krav til produsentansvar, og vedtatt utfasing og andre virkemidler mot engangsartikler av plast.

Norge vil fortsette å samarbeide nært med EU for å redusere miljøkonsekvenser av plastprodukter og fremme en mer sirkulær økonomi for plast i Europa og globalt. Norge vil følge opp et varslet forslag om å forby tilsatt mikroplast i en rekke ulike produkter. Vi vil fortsette å samarbeide tett med EU om en global avtale mot plastforsøpling og spredning av mikroplast. Første skritt er et vedtak om å nedsette en åpen internasjonal forhandlingskomite under FNs miljøforsamling.

- Oppfølging av EUs nye kjemikaliestrategi

Den sirkulære økonomien må utvikles innenfor rammen av et strengt kjemikalierregelverk og det er sentralt at de farligste stoffene fases ut. Norge har som stående posisjon at EUs kjemikalierregelverk ikke må svekkes, men styrkes. Gjennom EØS-avtalen er Norge del av verdens mest omfattende kjemikalierregelverk som setter strenge krav for innhold av kjemikalier i produktene vi bruker, og i prosessene der de produseres. Hvert år utvikles det flere tusen nye kjemikalier samtidig som vi får stadig ny kunnskap om hvordan farlige kjemikalier påvirker helse og miljø. Norge har over tid vært blant landene som har jobbet for strengere krav for å håndtere denne utviklingen. KLD vil fortsette å spille en aktiv rolle for å sikre en ambisiøs videreutvikling av EUs kjemikaliepolitikk i 2021.

I oktober 2020 la Kommisjonen frem en ny kjemikaliestrategi. Denne varsler en rekke nye tiltak og initiativ for et giftfritt miljø som langt på vei speiler norske ambisjoner og prioriteringer på området. Det legges økt vekt på å beskytte forbrukere, arbeidstakere og sårbare grupper, blant annet varsles et krafttak for å sikre giftfrie forbrukerprodukter. Videre skal det sikres bedre vern mot hormonforstyrrende stoffer og bedre håndtering av kombinasjonseffekter når ulike kjemikalier virker sammen. Det skal også jobbes for mer effektive prosedyrer for å vurdere og regulere stoffer, og for bedre håndheving av regelverket.

Videre er det varslet aktiviteter for å stanse bruk og utslipp av perfluorerte stoffer (PFAS), som er en type helse- og miljøskadelige stoffer som finnes i blant annet klær og skismøring. PFAS-restriksjoner er en fanesak for Norge, hvor vi allerede samarbeider med flere andre land om å fremme et bredt europeisk forbud under det europeiske kjemikalierregelverket REACH. Norge vil følge opp og jobbe for flere forbud, samt bidra for å få mer kunnskap om og regulere farlige stoffer i plast. Andre norske fanesaker på kjemikalieområdet er knyttet til kjemikalier i plast og til arbeidet for et mer effektivt regelverk.

Norge vil også følge tett med på EUs varslede handlingsplan om "null forurensning" som skal legges frem i 2021. Denne forventes å se på behov for å forbedre eksisterende regelverk innen luft, vann, marint miljø, veitransport, industri, avfall, avløpsvann, forurenset grunn og støy. Her vil blant annet regelverk for luftkvalitet komme opp, hvor Norge ønsker en innskjerping av dagens grenseverdier. Handlingsplanen vil også omfatte mulige tiltak for bedre gjennomføring av regelverk, herunder forbedret styring og overvåking av forurensingspolitikk.

Norge samarbeider tett med Kommisjonen og med de nordiske og andre likesinnede land om prioriteringer og strategi i det globale kjemikaliearbeidet innenfor henholdsvis den globale kjemikaliestrategien (SAICM) og de ulike kjemikalie- og avfallskonvensjonene. Norge deltar på ministernivå i et "Reach-Up"-nettverk som består av likesinnede EU-land, som er viktig for videreutvikling av både EUs arbeid og annet internasjonalt arbeid på kjemikalieområdet.

- EUs taksonomi for bærekraftige økonomiske aktiviteter

EU gjør et omfattende arbeid på bærekraftig finansområdet. EU har blant annet vedtatt innføring av et klassifiseringssystem – en såkalt taksonomi - for bærekraftig økonomisk aktivitet som Norge vil omfattes av gjennom EØS-avtalen. Formålet er å gjøre det lettere for investorer å finne fram til grønne og bærekraftige prosjekter. For at en aktivitet skal kalles bærekraftig på sikt må den i fremtiden møte spesifikke krav på flere områder.

Arbeidet er under stadig utvikling. I 2020 bidro Norge med innspill på Kommisjonens høring av et første sett med kriterier som skal definere økonomiske aktiviteter som bidrar substansielt til reduserte klimagassutslipp og til klimatilpasning, og som ikke har betydelig negativ innvirkning på andre miljømål. I 2021 vil KLD bidra aktivt til EUs videreutvikling av taksonomien til å omfatte kriterier om substansielle bidrag på andre miljøområder for at en aktivitet skal kalles bærekraftig. Dette arbeidet vil berøre bærekraftig bruk og vern av vann- og marine ressurser, omstilling til en sirkulær økonomi, avfallsforebygging og gjenvinning,

forebygging og kontroll av forurensing, og vern om og restaurering av naturmangfold og økosystemer. Taksonomien er et av flere tiltak i EU for å fremme bærekraft i finansiell økonomisk aktivitet. Norge vil også følge tett med på regelverksarbeid for bedre klima- og miljørapportering i finanssektoren.

- Forsterket innsats mot avskoging

Norge har en betydelig internasjonal klima- og skogssatsing for å redusere og reversere tap av tropisk skog, bremse klimaendringene, ivareta biologisk mangfold og bidra til bærekraftig utvikling. Gjennom import av blant annet tømmer og treprodukter, råvarer til mat, dyrefôr og drivstoff risikerer vi å bidra til denne avskogingen, hvis vi ikke kan sikre oss at dette er bærekraftig produsert. Internasjonalt samarbeid er nødvendig og EU er en viktig samarbeidspartner for Norge.

I 2021 legger Kommisjonen frem en skogstrategi for EU samt forslag til lovreguleringer og frivillige tiltak for å unngå import av råvarer som forårsaker avskoging til EU-landene. KLD vil følge aktivt med på utviklingen av regelverket mot råvarer som forårsaker avskoging og generelt styrke kontakter med Europakommisjonen og berørte medlemsland med basis i Norges globale og bilaterale partnerskap for å stanse avskoging i tropene. Norge har i deler av 2021 lederrollen i Amsterdampartnerskapet, som er en sammenslutning av ni europeiske land som samarbeider om å eliminere avskoging i verdikjeder.

Norge har videre interesse av å følge tett med på EUs utvikling av skogpartnerskap med utviklingsland. Det er potensielt store muligheter for økt samarbeid mot skogkriminalitet og for å styrke urfolks- og lokalsamfunns rettigheter, samt for økt innsats i Sentral-Afrika. Det er også relevant å styrke samarbeidet med EU for å få europeiske selskaper til å etterspørre og kjøpe skogkarbonkreditter med høy miljøintegritet. Kommisjonen har også uttrykt interesse for erfaringsdeling om samarbeidet med Brasil for å redusere avskoging.

Norge har også interesse av å følge med på hvordan EU ivaretar skog i sine handelsavtaler. I likhet med Norge legger EU vekt på å ivareta klima og miljø i handelsavtaler gjennom blant annet egne kapitler om handel og bærekraftig utvikling i bilaterale og regionale handelsavtaler, og gjennom ulike fora og initiativer for å styrke og fremme klima og miljø i plurilaterale og internasjonale avtaler, som OECD og WTO.

KLD vil bidra til arbeidet under EUs tømmerforordning som fastsetter forpliktelser for virksomheter som bringer tømmer og treprodukter i omsetning på det indre marked for første gang. Vi vil følge aktivt med på oppfølgingen av evalueringen av tømmerforordningen og av FLEGT - Forest Law Enforcement, Governance and Trade – forordningen som innebærer at EU og et tømmereksportland inngår en avtale med formål å sikre at tømmerhogst i eksportlandet er lovlig hogst etter eksportlandets lovgivning. KLD vil arbeide for norsk tilslutning til EUs FLEGT-forordning, som faller utenfor EØS-avtalens virkeområde. Det nye direktivet om fornybar energi har bestemmelser om utfasing av biodrivstoff med høy risiko for indirekte arealbrukseffekter, og følges også tett av sentrale skogland utenfor Europa.

3. En aktiv og effektiv europapolitikk

Europas grønne giv er ambisiøs, omfattende og sektorovergripende. UD har en koordinerende rolle for å sikre en helhetlig norsk oppfølging som ser de ulike initiativene i sammenheng. KLD vil fortsette å bidra til utviklingen av overordnede norske posisjoner og budskap. KLD tilstreber samtidig tidlig utvikling av nasjonale posisjoner og prioriteringer på klima- og miljøområdet slik at disse kan fremmes overfor EUs institusjoner, medlemsland og andre relevante aktører, både på politisk- og embetsnivå gjennom våre kanaler. KLD har i den senere tid høstet gode erfaringer med å arrangere webinarer om nye initiativer og regelverk med sentrale aktører på EU-siden.

EØS-avtalen sikrer oss rett til deltakelse i Kommisjonens ulike ekspertgrupper og miljøforvaltningen deltar i om lag 100 av disse. Dette er vår viktigste formelle påvirkningskanal og forblir et sentralt virkemiddel for fortløpende norsk medvirkning. KLD har p.t. en nasjonal ekspert i Kommisjonen som jobber med sirkulær økonomi og marin forsøpling.

KLD deltar i ulike nettverk av likesinnede medlemsland. Norge er del av "Green Growth Group" som består av landene som ønsker høye ambisjoner i EUs klimapolitikk. På kjemikalieområdet deltar Norge aktivt i "Reach-Up"- nettverket, hvor Norge også har ledet møter på politisk nivå. KLD er representert i kommisjonens "European Climate Policy Group" som samler ledelsen i Europas klima- og miljødepartementer, og i en bredt sammensatt høynivågruppe for bedre etterlevelse og gjennomføring av EUs miljøpolitikk på landnivå. Vi deltar på ulike "direktørmøter" i regi av formannskapslandene på områder som vann, hav, avfall og naturforvaltning. Miljødirektoratet er aktivt i sitt europeiske nettverk (NEPA).

Nordisk Ministerråds nye visjon har gjort målet om en grønn, konkurransekraftig og sosialt bærekraftig fremtid til en hovedsak for Norden. Nordisk samarbeid underbygger målene i Europas grønne giv og forblir en viktig kanal for EU-påvirkning. EØS-midlene utgjør et verktøy for å støtte gjennomføring av EUs klima- og miljøpolitikk i mottakerlandene, samtidig som kulturarv forblir et viktig innsatsområde. KLD vil jobbe for at Europas grønne giv blir en overbygging for neste periode under denne ordningen.

Selv om KLD prioriterer et begrenset antall saker i påvirkningsarbeidet, pågår det et kontinuerlig arbeid med oppfølging av mange enkeltsaker på en rekke områder. Tidlig involvering og aktiv oppfølging av saker gjennom hele beslutningsprosessen er en forutsetning for å ivareta norske interesser i utvikling av nytt EØS-relevant regelverk i EU. Dette er også en forutsetning for å sikre en effektiv innlemmelse av regelverket i EØS-avtalen og gjennomføring i norsk rett innen fristen. Når regelverk er vedtatt i EU er det lite rom for å gi EFTA/EØS-land tilpasninger i sin gjennomføring. Rettidig innlemmelse og gjennomføring bidrar til at EFTA forblir en troverdig samarbeidspartner for EU. KLD bruker Norges formannskap i EFTAs miljøgruppe til å bidra til en effektiv oppfølging av EØS-avtalen på klima- og miljøområdet.

KLD legger vekt på å involvere samfunnsaktører som næringslivets parter, forskning, kommunesektoren og miljøorganisasjoner i sitt EU/EØS- arbeid, blant annet gjennom jevnlig EØS-referansegruppemøter og andre former for høringer og konsultasjoner ved behov.